

Տարեկան 10 թուր. վեց ամիսը՝ 6 թուրվի, երեք ամիսը՝ 3 թ. 50 կ. ամիսը՝ (Թիֆլիսում) 1 թ., հատով 5 կ. Բաժանորդը ևս գրում է միմյան խմբագրատանը՝ Գործող՝ № 5.

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлис, Редакция «Нор-Дар» կամ Tiflis Redaction «Nor-Dar»

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունում են ամեն լիզուկներով: Յայտարարությունների բառին 2 կ. բեկվածներ համար կրկնապատկի:

Հայ Դրամատիկական Ընկերության Վարչություն

հրատարակում է ընկերության անդամներին

Ընդհանուր Ժողովի

որ տեղի է ունենալու կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին Թիֆլիսի Արտիստիկական ընկերության շենքում՝

Զբաղմունքի առարկաներն են

- 1) Իսկական և նպատակ ունեցող ընկերություն.
 - 2) Անցած տարւոյ հաշիւը և վերատուգող յանձնաժողովի պեկուցումն.
 - 3) Նախահաշիւ առաջիկայ 1903/4 թ տարւոնական տարւոյ համար.
 - 4) Հրահանգ տրիկին Ս. Մակարեանի անուն մրցանարարչութեան յանձնաժողովի համար և այդ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւն.
 - 5) Վարչութեան երկու անդամների և երեք փոխանգամանի ընտրութեան.
 - 6) վերատուգող յանձնաժողովի երեք անդամների և երկու փոխանգամանի ընտրութիւն.
 - 7) Ընթացիկ գործեր.
- Ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունին ընկերութեան բոլոր անդամները, որոնք տուել են առաջին տարւոյ անդամվճարը:
- Ընկերութեան անդամները կարող են նախօրոք տեսնել ժողովին ներկայացուցիչը հաշիւը Սուգանաճեանի մարդպէսում:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդ Գ. Մ. արմատաշատ մնասալար սովորութիւնը: Գրեթէ ինքն. — Լուսին: Մեզ գրում են. — Մուրդուտ գիւղից: Գէտալէնից:

Մամուլի շուրջը: Բաղարարական. — Թիւրք կառավարութեան օգնութիւնը մակեդոնացիներին: Դաւանական պետական գործիչները համաժողովի մէջ:

Վնոր-Դար: Կենսագրեր: Բանասիրական. — Յոսեփի յիշատակարանից: Յայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 23-ն հոկտեմբերի 1903 թ ՄԻ ԱՐՄԱՏՏԱՅՈՒՆ ՎՆԱՍԱՅՈՒՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ ժողովուրդը իւր ընկի երկրում շատ հին ժամանակներից սկսած իրեն սահմանակից է ունեցել քիւրդին, թիւրքին, պարսիկին: Դարեր ապրել այդ ժողովուրդներով շրջապատուած, մըշ լինել նրանց հետ, և չենթարկուել նրանց սովորութիւնների, վարք ու բարքի, լեզուի ազդեցութեան — չէր կարող: Ինչպէս հայերը իրենց քաղաքակրթութեամբ ազդել են շրջապատող օտար ազգութիւնների վրայ, նմանապէս և այդ վերջինները իրենց հերթին ներգործել են հայ ժողովուրդի հասարակական կեանքի, նրա նիւտու կացի և վարք ու բարքի վրայ: Առկանութիւնը թիւրք, քիւրդ ու պարսիկ արեւելեան ժողովուրդների կեանքին յատուկ սովորութիւններին մինչ է, որ շատ հին ժամանակներում ուրիշ մի շարք յոռի սովորութիւնների հետ միասին մուտք է գործել հայ ժողովուրդի մէջ և խոր արմատներ ձգել այնտեղ:

Քրիստոնէական կրօնի ոգին, հայ հովիւներին ու հովուապետների կողմից պանդան ժամանակներ ձեռք առած միջոցներ, և այլն, չեն կարողացել վերջ տալ այդ արատաւոց ու վնասակար սովորութեան և նա մինչև այժմ ևս արձակ-համարձակ շարունակում է մեր գիւղական ժողովուրդի մէջ, թէև քիչ անգամներ չենք պատահում միեւնոյն տեղի երևոյթի նոյն իսկ պատահական քաղաքներում ևս:

Առկանութեան սովորութիւնը մեր ժողովուրդի մէջ հրապարակ է գալիս գլխաւորաբար երկու ձևի

տակ. ա) միմեանց համակրող երկու ձևերի փոխադարձ համաձայնութեամբ և բ) հակառակ կանանց ունի ներկայացուցչի, կամրին, կամ ուրիշ խօսքով բռնի: Բարբարոսական ժամանակներից մնացած այդ սովորութեան ամբողջ տեղիութիւնն ու վնասակարութիւնը մենք տեսնում ենք, գլխաւորաբար, երկրորդ գէպին պատկանող ու զանազան ձևերի տակ, յաճախ կրկնուող երևոյթների մէջ, և հէնց դառնում է, որ դիւրաւորաբար պէտք է մարտնեն ինքը՝ ժողովուրդը, արեւոյ օրէնքները, հոգեւորականութիւնը և վերջապէս այն բոլոր գործօնները, որոնք հանրային բարօրութեան մասին հոգատար լինելու կոչումն ունեն:

Այսինչ կամ այն ինչ դադարկապտութիւն դուր է գալիս իւր համագիւղացի և կամ գրացի գիւղից մի օրերով, և նա վճռում է անպատճառ տիրանալ նրան, ինչ գնով էլ որ լինի այդ: Զգտնելով ուրիշ ոչ մի ճանապարհ իւր անարգ նպատակին հասնելու համար, նա գիտում է բռնութեան և իւր լսիւր ջանքերով իրենից առաքելային յափշտակելով մօր գրկից, հակառակ նրա կամրին, անպատու, պղծում է նրան... և միքանի օր պահելուց յետոյ, բերում և շարժում է ծնողաց երեւին, անբաղձացնելով այդ անմիջ արարածին և նրա հետ միասին մի ամբողջ ընտանիք:

Այդպիսի մի վարմունք բուցարձակ ոճիւր է, բնութեւի ոճիւր, հուսալար մարդասիրութեան, որ պէտք է պատժուի օրէնքի արդող խստութեամբ, եւ եթէ այդպիսի գաղաղային արարքները շարունակուում են դեռ ևս կրկնուել, դրա պատասխանատւութեան մեծագոյն մասը ծանրանում է նոյն իսկ հասարակութեան վրայ, որ շատ զգաւրեւում անհոգ է գտնուում իւր այդ արատաւոր, ոճրագործ անդամի արդարադատութեան ձեւը մատնելու, խնայելով նրան, կամ խղճալով նրա վրայ: Խնայելն ու խղճալը այդպիսի գէպերում բացի շարքը բնականութեան և արմատացնելուց, ուրիշ ոչ մի նպատակի չեն կարող ծառայել: Այդքանը շատ լաւ պէտք է հասկանայ մեր գիւղական ժողովուրդը:

Դալով առկանութեան առաջին ձևին, այդտեղ երևոյթը որքան էլ տեղի լինի ու դատապարտուի, բայց և այնպէս բոլորովին տարբերում է առաջին տեսակից և աւելի շուտ հետեւեց է մեր ընկերական կեանքի անկապտակեղ պիճակի և իրաւունքների բաշխման սխալ հաւեցողութեան, քան միմյանց կողմից բռնութեան և ոյժի:

Երկու մատուց էակներ պատահում են միմեանց, համակրում ու սիրում և վերջնականապէս վճռում են յաւիտենականապէս իրարու: Եթէ մեանց հետ չարքը գրանով էլ կվերջանար, ի հարկէ, եթէ իւրար հետ կապուելու գործողութեան իրաւունքը կախուած լինէր միմեանց սիրող զոյգի կամրից: Սակայն այդպէս չէ լինում, և մէկ կամ միւս կողմի ծնողը, բացարձակապէս ուրանալով իրենց ազնկայ կամ տղայի այդ մասին ունեցած անձնական ազատութիւնը, բռնաբար են նրա կամրի վրայ և ամեն կերպ աշխատում յետ կանգնեցնել նրան այդ քայլից, առաջնորդելով խիստ շատ դէպքերում զանազան տեսակ նիւթական հաշիւներով ու անկալութիւններով: Զատ անգամ անշուշտ, յաջողում է նրանց երկու միմեանց սիրող էակների մէջ հաստատուած կապը քանդել և արդեւ դառնալ նրանց միութեան, սակայն խիստ շատ դէպքերում ևս նրանք բաղխում են իրենց գաւառի կայացրած անդրդուելի որոշման, և իրենց յարուցած անխոհեմ արգելքներով ոչ միայն չեն կարողանում սպառնացող վտանգի առաջնորդում նոր, սուտել խիստ շարքի երեւան գալու...:

Երիտասարդը դուրս գալով համբերութիւնից, համաձայնութեամբ իւր սիրող առարկային, դիմում է բռնութեան և այն, ինչ որ ծնողները փոքր ինչ սուտ լսել անգամ չէին ուզում, անարգանք տեղի ունենալուց յետոյ, իրենք են աղաչում մի կերպ ծածկել այն:

Ծնողների իրաւունքը իրենց պաւակնելի վրայ, անկասկած, ոչ որ չի կարող ուրանալ, սակայն, դա ունի իւր որոշ շահն ու սահմանը: Երբ գաւառը, անարարքը դառնալով իւր ծնողի բոլոր բարի խորհրդների զէմ, անպատճառ կամենում է իւր նպատակին հասնել լինել, մենք կարծում ենք, ծնողական իրաւունքների սահմանը այդտեղ ևս վերջանում է, և դրանից յետոյ նրա պարտականութիւնը պէտք է լինի մտածել, որ որքան կարելի է թեթեւ լինեն վերահաս շարքի հետեւեցները:

Իսկ որովհետեւ այդ չէ լինում, հէնց այդ պատճառով էլ հրապարակ է գալիս բնութագրութիւնն ու բռնի ոյժը և մեղքի վրայ մի ուրիշ մեղք ևս աւելացնում, որի մէջ որքան մեղաւոր են պաւակնեցող, նոյնքան և մեծ է ծնողների լանցարարութեան չափը: Սուսնց մեր որոշած առաջին ձևի առկանութիւնը քաջալերել

լու նպատակ ունենալու, պարտաւորուած ենք ասել, թէ այդ վայրենաբար սովորութիւնը այն ժամանակ միայն կարող է մեր ժողովուրդի միջից վերանալ, երբ զաւակների մէջ հնազանդութեան ոգու զարգանալու հետ միասին, ծնողներն ևս կհասկանան իրենց իրաւունքների ու պարտականութիւնների սահմանը:

Գ Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Մարիա Կայսրուհու անուն հաստատութիւնների վարչութեան Օգոստոսի 1-ին հիմնադրի Կայսրուհու Մարիա Գեորգի Բազմաշխարհ 75-ամեակի աւելի այսօր, հոկտեմբերի 24-ին, օրուայ ժամը 12-ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թիֆլիսի խուրհամբերի ուսումնարանում:

Կովկասի կառավարչապետ գեներալ. իշխ. Գ. Ս. Վալիցինի կեանքը հոկտեմբերի 14-ին սպանուեցող վտանգից ազատուելու տոթիւ Թիֆլիսի հայկաթոյիկները հոկտեմբերի 21-ին պահաւանական մաղթանք կատարեցին Հայոց բազարում գտնուած համէական կաթոյիկ եկեղեցում:

Առաջիկայ տարւոյ գարնանը Կովկաս է գալու իկարական շարժական մի ցուցահանգէս, որի ձեռներէցները հաւաքուելու են Պետերբուրգի մի խումբ նկարիչներ:

Սև ծովի ափի ազգագործների և գիւնգործների ընկերութեան վարչութիւնը առաջարկ է ստացել ծախու կարմիր գինի արտահանելու ֆրանսիայ: Երբեմնական գանձարանի հաշուին երկաթուղու գծի վրտի անցկացուի Նովո-Սնեկի կայարանից մինչև Սուխում: Գծի կառուցմանը պիտի ձեռնարկուի 1905 թ տարին:

Եսթոնիայի հեռագրում են «Պետ. Վեկ. ձ. ին. «Երազմը թաթարների շատերը, որոնք արդէն թրքահայտակարութիւն են ընդունել, յետ են դառնում մուսուլմանաց անցաթղթերի կարգադրում է այդպիսի անձերին յետ դարձնել թիւրքեր:

Թիֆլիսում ձիաքաշի երկաթուղու նոր գծեր անցկացնելու համար հետգնաէ նորանոր ձեռնարկներ են հանդէս գալիս: Այսպէս, ինժ. Բաստման ան արածութիւն է ինչպէս այդպիսի երկաթուղու գծեր անցկացնելու գէպի հաւաքար Սուրբ Կարապետի գաղիվայրի վրայով և դէպի Նախալովկա Անախան փողոցով: Այս մասին նրա տուած յայտարարութիւնը քննելու էր քաղաքային խորհրդի հոկտեմբերի 20-ի նիստին: Խորհուրդը որոշեց սկզբունքով ընդունել ինժ. Բաստմանի առաջարկը և իւր խնդրած արածութիւնը տալ նրան, եթէ Թիֆլիսի ձիաքաշի անանսն ընկերութիւնը, որին պատկանում է նոր գծեր անցկացնելու առաջնութեան իրաւունքը, չիզանայ գծեր անցկացնել ինչպիսի ուղղութիւններով:

Լոնդոնում սպանուած Սաղաթէլ Սաղունին հոյ փախտականների տեղական կոմիտեի նախագահ էր: Նրա ուղանութեան մասին արտասահմանի լրագրները հաղորդում են հետեւեղ մանրամասնութիւնները: Սպանութիւնը կատարուեց հոկտեմբերի 13-ին սպանուածի ընկալմանի դուան առաջ Գեկհան արտաքաճանում: Սպանուին հէնց նոր վերադարձել էր Լոնդոն Զուիցի-երայից, որ զնացել էր գործերի համար ձաշից յետոյ նա գնաց հայկական կոմիտեի գրասենեակը և երբ

երեկոյան ժամը 8-ին մօտեցաւ իւր տանը, մի անծանօթ մարդ, մօտենալով նրան, վեց անգամ ռետուկը պարպեց նրա վրայ: Առաջին գնդակը միայն կպաւ հանգուցեալի ձեռքին, բայց մնացածները մահացու էին Սաղունին, ըստ երևոյթին, գիտէր, որ իւր վրայ յարձակում պիտի գործուի: Նա ինքը զինուած էր ռետուկով և դաշոյնով և աշխուժում էր ռետուկը պարպել յարձակուողի վրայ, բայց ուժանպատակ չել, բայց ռաբաբութեան տեղում թողնց իւր արծաթազօծ ռետուկը: Սպանուածը 27 տարեկան է: Նա ինժեներ էր և ծառայում էր կովկասում, ուր քիչ ու շատ փող էր դիզել: Նա շատ էր ճանապարհորդել արտասահմանում և, ընկալութիւն հաստատելով Լոնդոնում, հիմնել էր այնտեղ հայ փախտականների ընկերութիւն: Սպանութեան պատճառները ցարդ չեն պարզուած: Ասում են, որ Սաղունին դէմ էր հայ յեղափոխականների գործադրած լուրի միջոցներին և իւր փողերը գործադրում էր միայն մարգասերական նպատակների համար: Այս բանը դիւր չէր գալիս իւր հայրենակիցներից ոմանց, որոնք կարծում էին, որ փողերը խիստ օգտակար կերպով կարելի է գործածել յեղափոխական նպատակների համար: Լոնդոնում ներկայումս գումարուած է չափաւոր հայերի մի տեսակ համաժողով, և Սաղունին պէտք է իւր մահուան օրը այնչէր համաժողովի մի քանի պատգամաւորներին, որոնք ապրում են Lordship Lane-ում: Նկատուած էր, որ այդ պատգամաւորների ընկալարանների ժօտ երկար ժամանակ մահ էր գալիս մի ինչ-որ մարդ, որը արտաքինով նման է եղել Սաղունին: սպանուելու: Այնուհետեւ այդ մարդուն մօտեցել էին ինչ-որ երկու անծանօթ մարդ, և երբեք էլ դիմել էին դէպի Գեկհան տուար: Դանը: Հետեւալ օրն առաւօտեան ստիկանութիւնը ձերբակալեց մի մարդու, կարծելով թէ նա է Սաղունու սպանողը, բայց յետոյ ազատ է արձակել նրան:

Մ Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Մ Ն

ԾՈՒՐԴՈՒՆՑ ԳԻՒՂՆԸ (Երազմայի գաւառ). — Անցեալ անգամ Փոքր Մամաճ գիւղից գրած նամակի մէջ մենք երկիւր էինք յայտնի, որ աղջիկ առեւանգելու սովորութիւնն այս կողմերում կարող է վարակիչ բնաւորութիւնը ըստականալ, գծարդաբար մեր այսօրուայ լուրը կարծես գալիս է հաստատելու երեկուայ երթագրութիւնը: Պատմեց իրողութիւնը:

Եւրոպոյ գիւղացի մի երիտասարդ, նազարէթ Ստեփանեան, սիրահարուած է լինում Մինաս Սպանճեանի աղջկայ վրայ: Երիտասարդը երկու տարի շարունակ խնդելով օրիորդի ձեռքը երբ տեսնում է, որ օրիւտաւոր ճանապարհով այլ ևս անկարող է հասնել իւր մտադրած նպատակին, վճռում է դիմել հետեւալ բռնի միջոցին:

Հոկտեմբերի 13-ի երեկոյին երիտասարդ Ստեփանեանը իւր ընկերակից երիտասարդներից հինգ հոգի վերցրած ամենայն պարագայիւր պատրաստուած է նրա խուժել Սպանճեանի տունը և տնտեղից բռնի դուրս քաշել նրա աղջկանը: Սպանճեանին էլ նախազգուշացրած լինելով իւր հերթում պատրաստութիւններ է տեսնում ըստ արժանեանի դիմաւորելու իւր անկող հիւրերին: Բարեբաղդաբար արեւնահեղ հանդիպումը տեղի չի ունենում շնոր-

